

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Приходька Андрія Володимировича «Особливості становлення та інституціалізації ліберальної демократії в сучасній Угорщині» на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 052 Політологія

24 квітня 2025 року

1. Виконання освітньо-наукової програми

Здобувач ступеня доктора філософії, аспірант 4 року денної форми навчання (надалі – Аспірант) Приходько Андрій Володимирович у повному обсязі виконав індивідуальний навчальний план відповідно до освітньо-наукової програми аспірантури ДВНЗ «Ужгородський національний університет», що повністю відповідає вимогам Національної рамки кваліфікацій та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеню доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 № 261 (зі змінами).

Аспірант Приходько Андрій Володимирович в процесі виконання освітньо-наукової програми здобув глибокі ґрунтовні знання за фахом, в повній мірі опанував чітко окреслений програмою обсяг загальнонаукових навичок та компетентностей, необхідних для реалізації послідовного обґрунтованого наукового дослідження, а також пов'язаних із формуванням у аспіранта загальнонаукового світогляду та дотриманням норм професійної етики.

Аспірант в повному обсязі оволодів комплексом необхідних дослідницьких умінь та навичок, зокрема тих, які стосуються планування та формування дизайну дослідження, організації послідовності його виконання та безпосереднього проведення етапів у відповідності до попередньо сформульованих мети та завдання, застосування комплексних методів та технологій, в тому числі і комп'ютерно-інформаційних, необхідних для отримання, структурування, аналітичного опрацювання та синтезу даних, перевірки достовірно отриманих результатів, їх систематизації та категоризації.

Аспірант в повній мірі оволодів необхідними мовними компетентностями для репрезентації результатів власного наукового дослідження англійською мовою в усній та письмовій формах, а також для повного розуміння та глибокого якісно-кількісного аналізу іноземних джерел наукової літератури з подальшою формалізацією отриманих даних.

2. Виконання індивідуального плану наукової роботи (наукова складова освітньо-наукової програми)

Індивідуальний план наукової роботи Аспіранта Приходька Андрія Володимировича затверджений рішенням вченої ради факультету суспільних наук Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет» (протокол № 3 від 29 жовтня 2021 року).

Науковий керівник – кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри політології і державного управління факультету суспільних наук ДВНЗ «УжНУ» Петрінко Віктор Степанович.

Термін виконання роботи: 2022–2025 роки.

Аспірант Приходько А. В. послідовно виконав усі розділи затвердженого індивідуального плану наукової роботи у чітко встановлені терміни, що було підтверджено результатами обговорення відповідних проміжних, піврічних та річних звітів на засіданнях кафедри політології і державного управління та Вченої ради факультету суспільних наук ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Дослідження проведені Аспірантом у чітко визначені терміни згідно затвердженого плану та графіку, в повному обсязі і у відповідності до основних стандартів та норм із застосуванням сучасних комп'ютерно-інформаційних підходів для статистичного аналізу даних.

3. Актуальність теми дослідження

Суспільно-політичні трансформації на поствавторитарному просторі Центральної Європи залишаються актуальним напрямом у дослідженні сучасної порівняльної політичної науки. Після завершення євроатлантичної інтеграції та адаптації політико-правових систем центральноєвропейських країн до європейським стандартів, з'являються нові загрози та виклики стабільному розвитку нових демократій, особливо в сучасній Угорщині. Світові хвилі економічної кризи, стагнаційні процеси всередині ЄС та поширення правого популізму в європейському політикумі призводять до згортання демократичних процесів та урядової централізації у внутрішньополітичному житті країни.

Таким чином, світова антидемократична хвиля торкнулась також низки країн ЦСЄ. У деяких випадках спадні демократичні тенденції, починаючи з 2010 р., виглядають як довготривалі політичні кризи, що тісно переплетені з популізмом (Польща, Чехія, Словаччина). А в Угорщині демократичний спад частково торкнувся навіть інституційних основ політичного режиму, а відтак з – 2019 р. Угорщина класифікується країною з «гібридним політичним режимом». Досвід постдемократичної трансформації у постсоціалістичній Угорщині є актуальним для сучасної України, особливо у контексті успіхів та невдач вітчизняної практики демократичного реформування, яка має хвилеподібний характер. З одного боку, врахування угорського досвіду успішного демократичного транзиту дозволить оптимізувати державне управління та прискорити інтеграцію є європейськими структурами. З іншого боку, проблемність у рівні консолідованої демократії Угорщини останніх років надасть можливість Україні уникнути загроз з монополізацією політичної системи та функціонуванням громадянського суспільства, коли певний рівень політичної демократії вже досягнутий. Окрім того транскордонність України та Угорщини вимагає поглиблення оптимізації співпраці країн, особливо у питаннях етнонаціональної політики.

4. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Обрана тема дисертаційного дослідження є складовою комплексної науково-дослідної теми кафедри політології і державного управління факультету суспільних наук ДВНЗ «Ужгородський національний університет» – «Політична стабільність в країнах Центральної та Східної Європи: історико-політичні, етнонаціональні, електоральні та державно-управлінські аспекти» (УДК 327-044.922(4-191.1):328(4):351.746.1)

5. Формулювання наукового завдання (проблеми), нове розв'язання якого отримано в дисертації

Мета дисертаційного дослідження – здійснити комплексний політологічний аналіз особливостей становлення та інституціалізації ліберальної демократії в Угорщині, виокремивши та охарактеризувавши основні етапи трансформації політичного режиму упродовж 1991–2024 років.

6. Наукові положення, розроблені особисто дисертантом та їх новизна

Наукова новизна одержаних результатів дисертаційної роботи полягає в системному дослідженні сучасних трансформаційних процесів в Угорщині, пов'язаних з деконсолідацією та становленням ліберальної демократії.

Уперше:

– розроблено динамічну модель трансформації політичних режимів у постсоціалістичних країнах (на прикладі Угорщини) у контексті траєкторії «авторитаризм – консолідована демократія – ліберальна демократія». Така модель є багаторівневою і поєднує в собі: 1) методологічні засади дослідження демократичних переходів; 2) теоретичну модель консолідації демократії та її виміри; 3) політологічний дискурс дефектних демократій, однією з яких і є ліберальна демократія; 4) емпіричні показники / індикатори дослідження трансформації політичних режимів;

– виокремлено закономірності траєкторії трансформаційного процесу в Угорщині у контексті дослідження процесів консолідації/деконсолідації демократії та інсталяцію угорської моделі «неліберальної демократії». У процесі трансформації політичного режиму в Угорщині виокремлено три основні етапи: 1) транзитивний (1985–2004 рр.); 2) інтегративний / становлення ліберальної демократії (2004–2010 рр.); 3) деконсолідації / інституціювання ліберальної демократії (2010–2024 рр.);

– визначено траєкторію та складові інституційного механізму консолідації/деконсолідації демократії в Угорщині на управлінському (політичному) рівні та рівні громадянського суспільства.

– охарактеризовано вплив партійної системи на інституціалізацію режиму неліберальної демократії.

Удосконалено:

– неінституційний політологічний підхід щодо сутності процесу консолідації демократії. Консолідація демократія у цьому аспекті трактується як

складна процедура системних перетворень у транзитивній країні та структурний елемент постсоціалістичної трансформації;

– концепт «демократичного переходу» для країн ЦСЄ. Зазначено, що основними напрямками оновлення вказаної парадигми є такі: а) відмова від виключно процедурного підходу та використання підходу синтетичного, який поєднує структурну і процедурну парадигму; б) розробка нових динамічних моделей транзиту, які б включали досвід країн ЦСЄ; в) розширення масиву наукового дослідження за рахунок включення до нього новоутворених держав;

Набули подальшого розвитку:

– концепція «установчих виборів» (перші вільні вибори) у суспільствах, які трансформуються. Йдеться про їх вплив на процес становлення демократичного режиму у контексті кейсу Угорщини (25 березня та 8 квітня 1990 р.). Констатовано, що установчі вибори виконали функції, які характерні для них в умовах початку демократичного транзиту: 1) легітимізували прихід до влади опозиції, 2) забезпечили вільне волевиявлення у контексті наявних на той час ідеологічних уподобань виборців; 3) окреслили основні напрямки інституціалізації законодавчої гілки влади; 4) позитивно апробували виборчу систему; 5) відобразили нові соціально-політичні реалії угорського суспільства;

– низка категорій, які утворюють дискурс демократичного транзиту. Акцентовано на важливості евристичного потенціалу таких категорій як «демократична трансформація», «демократичний транзит», які описують демократизацію, як процес з невизначеними кінцевими результатами, і не обов'язково передбачають встановлення консолідованої демократії;

– положення про «консолідацію партійної системи», яка має вимірюватися: 1) зниженням рівня фрагментації партійної системи; 2) зниженням рівня електоральної волатильності; 3) однаковістю підтримки політичних партій у різних регіонах країни; 4) здатністю парламентських партій сформувати урядову коаліцію; 5) входження у європейські партійні (загальноєвропейські партії) та інституційні структури (Європарламент); 6) відсутністю екстремістських, сепаратистських партій; 7) наявністю регулярно повторюваних зразків міжпартійних змагань; 8) легітимністю в очах виборців і прихильників.

7. Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, які захищаються

Аналіз змісту і структури дисертаційної роботи Приходька Андрія Володимировича дає підстави стверджувати, що у ній чітко сформульовано актуальність теми, мету і завдання дослідження, обумовлені об'єктом і предметом аналізу, сукупністю методів і прийомів наукового пошуку, а також обґрунтовано наукову новизну та практичне значення одержаних результатів.

Обґрунтованість та достовірність основних наукових положень, висновків та рекомендацій дисертаційної роботи підтверджується використанням широкого спектра загальнонаукових та спеціальних методів наукового дослідження: аналіз, синтез, індукція, дедукція, історико-логічний та діалектичний методи, системний метод, структурно-функціональний метод,

використання комплексних емпіричних методик дослідження демократичних транзитів, порівняльний метод, метод експертних та прогнозних оцінок.

8. Наукове та практичне значення дисертаційної роботи.

Дисертаційна робота є доповненням сучасної компаративної політичної науки у галузі транзитології та слугує теоретико-прикладною розвідкою визначення особливостей процесу деконсолідації демократії на прикладі постсоціалістичної країни. Окремі положення дисертації можуть бути впроваджені у навчальний процес при викладанні у закладах вищої освіти спеціальних політологічних дисциплін: політології, порівняльної політології, транзитології, теорії партій і партійних системи тощо. Отримані результати дисертаційного дослідження можуть бути використані при розробці політологічних прогнозів та виробленні практичних рекомендацій з оптимізації функціонування окремих інститутів у контексті трансформаційних процесів в Україні.

9. Оцінка мови та стилю

Дисертація подана у вигляді спеціально підготовленої кваліфікаційної наукової праці на правах рукопису. Текст дисертації написано фаховою українською мовою, застосована термінологія є загальновизнаною і відповідає науковим стандартам (категоріям і поняттям) політичної науки. Стиль викладення матеріалів – науковий, між послідовними частинами дисертації наявний чіткий причинно-наслідковий зв'язок. Спосіб подання матеріалів дослідження, наукових положень дисертації, висновків та рекомендацій забезпечують легкість та доступність їх сприйняття.

10. Відповідність змісту дисертації спеціальності, з якої вона подається до захисту

Дисертаційна робота Приходька Андрія Володимировича на тему «Особливості становлення та інституціоналізації ліберальної демократії в сучасній Угорщині» є самостійним, завершеним науковим дослідженням, за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованості, наукової та практичної цінності здобутих результатів відповідає галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 052 Політологія, вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), що затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами) та вимогам Постанови Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (із змінами, внесеними згідно з постановами КМУ № 341 від 21.03.2022 та № 502 від 19.05.2023).

11. Зауваження та рекомендації

В ході написання дисертаційної роботи аспірантом були враховані усі зауваження та рекомендації надані науково-педагогічними працівниками кафедри політології і державного управління ДВНЗ «Ужгородський національний університет» в процесі попередніх обговорень роботи під час проміжних та річних звітів аспіранта на засіданнях кафедри. Відмічені зауваження та побажання носять суто рекомендаційно-консультативний характер і в жодній мірі не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи, а також не зменшують рівнів її наукової новизни та практичної значимості, і відтак не є перешкодою для її подання в разову спеціалізовану вчену раду для офіційного захисту.

12. Відповідність дисертації вимогам, передбаченим **Наказом Міністерства освіти і Науки України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» № 40 від 12.01.2017р.** (зі змінами та доповненнями)

Дисертаційна робота Приходька Андрія Володимировича на тему «Особливості становлення та інституціалізації ліберальної демократії в сучасній Угорщині» відповідає вимогам Наказу Міністерства освіти і Науки України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» № 40 від 12.01.2017 р. (зі змінами та доповненнями).

13. Кількість наукових публікацій, повнота опублікування результатів дисертації та особистий внесок здобувача до всіх наукових публікацій, опублікованих співавторами та захищених за темою дисертації

Основні наукові результати дисертаційної роботи висвітлені у публікаціях та розкривають її основний зміст. Основні положення дисертації, які є особистим доробком автора, викладено у 9 наукових працях, з яких: 4 статті – у наукових фахових виданнях України з політології, внесених до реєстру міжнародних наукометричних баз та 5 праць апробаційного характеру.

Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати

1. Приходько А. Деконсолідація демократичного режиму в Угорщині та особливості становлення ліберальної демократії. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2024. № 48. С. 153–158. DOI: <https://doi.org/10.32782/apfs.v048.2024.24>

2. Приходько А. Динаміка політичного режиму Угорщини: від консолідованої демократії до «гібридності». *Політікус*. 2024. Випуск 3. С. 120–125. DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2024-3.18>

3. Приходько А. Концепт ліберальної демократії у західній політичній науці. *Актуальні проблеми політики*. 2024. Випуск 74. С. 96–108. DOI: <https://doi.org/10.32782/app.v74.2024.13>

4. Приходько А. Особливості формування партійної системи з домінуючою партією в Угорщині упродовж 1990–2010 років. *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії*. 2024. Випуск 55. С. 423–436. DOI: <https://doi.org/10.30970/PPS.2024.55.50>

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів

5. Приходько А. Особливості формування режиму неліберальної демократії в Угорщині. *Демократичні трансформації в державах Центрально-Східної Європи та Україні в умовах викликів та загроз* : збірник матеріалів Всеукр. наук.- практи. конференції (Світязь, 17–18 травня 2024 р.) / за заг. ред. В. І. Бортнікова, В. В. Бусленка. Луцьк : Вежа-Друк, 2024. С. 116–123.

6. Приходько А. «Орбанізм» як один і практичних варіантів реалізації концепту «неліберальної демократії». *Політичні процеси сучасності: глобальний та регіональні виміри. Збірник матеріалів V Міжнародної науково-практичної конференції (м. Івано-Франківськ, 25-26 квітня 2024 р.)*. Частина I. Івано-Франківськ, 2024. С. 276–303.

7. Приходько А. Вплив парламентських виборів 2022 року та виборів до Європейського парламенту 2024 року на структурування партійного ландшафту Угорщини. *Україна – Європейський Союз: Формат розвитку відносин України та Європейського Союзу в контексті російсько-української війни, виборчих процесів та прав національних меншин. Матеріали IX Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 04–05 жовтня 2024 року)* / Ю. Остапеч (голова редкол.); відповідальні за випуск: М. Зан, В. Гиря. Ужгород: ТОВ «РІК-У», 2024. С. 140–143.

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

8. Приходько А. Громадянське суспільство в процесах протидії російській агресії (міжнародні та регіональні практики). *Міжнародне співтовариство та Україна в сучасних глобальних цивілізаційних процесах: актуальні економічні, політико-правові, безпекові та соціально-гуманітарні аспекти*: матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції, м. Ужгород, 18-19 квітня 2023 р. Вид-во УжНУ «Говерла», 2023. С. 451–458.

9. Приходько А.В. Особливості формування та специфіка функціонування регіональних політичних режимів в Україні (на прикладі Закарпатської області). *Механізми та стратегії антикризового регулювання економіки в контексті міжнародного співробітництва.*: матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції, м. Ужгород, 9-10 грудня 2022 р. Львів-Торунь : Liha-Pres, 2022. С.133–137.

14. Результати перевірки роботи на академічний плагіат

Перевірка дисертаційної роботи проводилася сертифікованою програмою StrikePlagiarism. У ході перевірки дисертації запозичень матеріалу без посилання на відповідне джерело не виявлено. Виявлені за допомогою програми StrikePlagiarism текстові співпадіння (цитування) мають посилання на відповідні першоджерела, внесені до списку використаної літератури. Запозичення (співпадіння) в тексті не мають ознак плагіату. Подані до захисту наукові матеріали є власним напрацюванням аспіранта, текст дисертації є оригінальним. Робота визнається самостійною та рекомендується бути допущеною до захисту.

Положення дисертації апробовано на засіданні кафедри політології і державного управління (протокол №7 від 28.04.2025 р.). За результатами засідання ухвалено затвердити позитивний висновок про наукову новизну, теоретичне і практичне значення результатів та рекомендувати до захисту в спеціалізованій вченій раді дисертаційну роботу Приходька Андрія Володимировича на тему «Особливості становлення та інституціалізації ліберальної демократії в сучасній Угорщині» на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 052 Політологія.

Головуючий на засіданні
д. політ. н., доцент, завідувач кафедри
політології і державного управління
ДВНЗ «УжНУ»

Анатолій КЛЮЧКОВИЧ

Підпис д. політ. н., доц. А. Ю. Ключковича
засвідчую
Вчений секретар ДВНЗ «УжНУ»

Олена МЕЛЬНИК